

UiT

THE ARCTIC
UNIVERSITY
OF NORWAY

Kystsamfunns involvering: Utfordringer og begrensninger for interaktiv styring i fiskeri og havbruk

Dr. Mbach Ruth Msomphora

Kvenene ut av skapet – nye vindar i kvensk forskning, revitalisering og etnopolitikk.
Tromsø, 4 – 5 desember 2017

Kunne det samme skjedd her hjemme, og hva kan gjøres for å bøte på konfliktene?

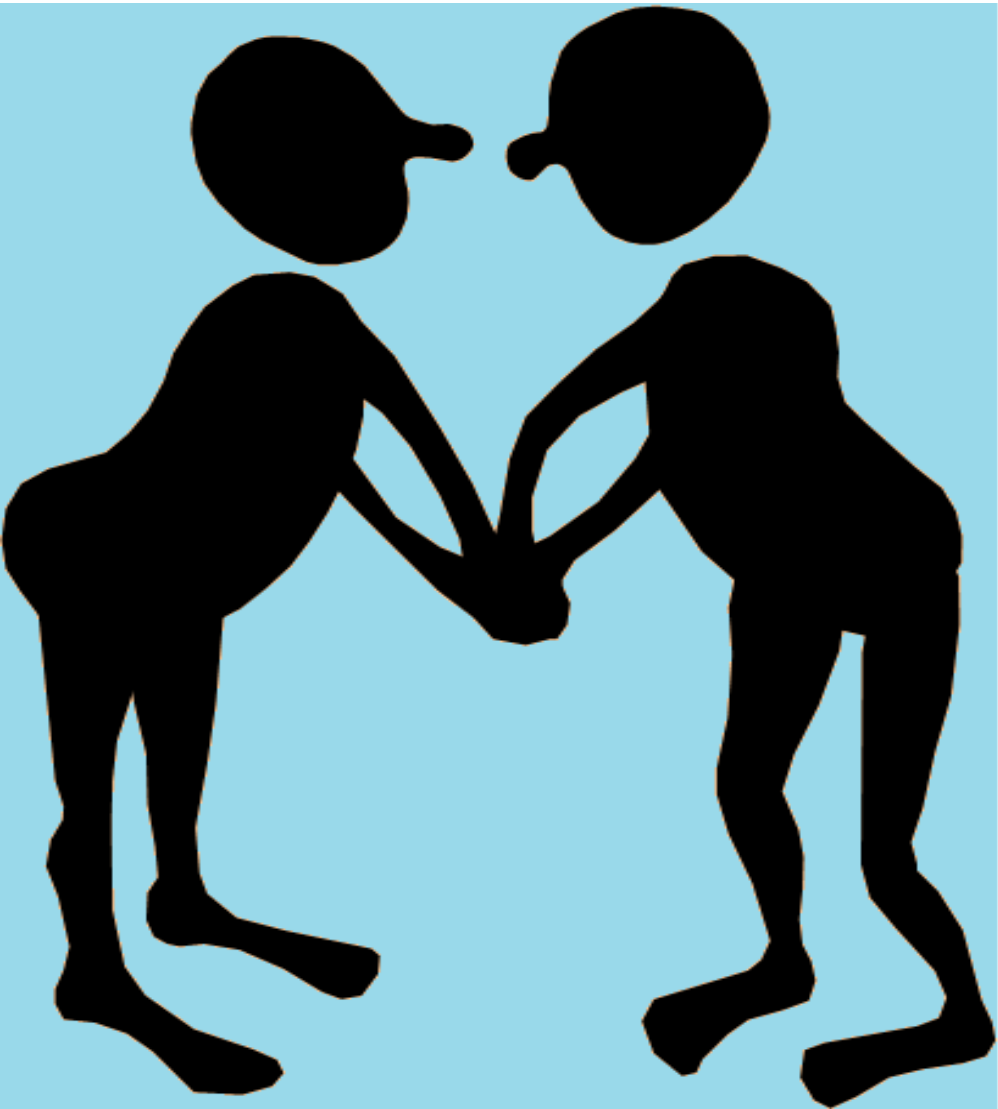
Demonstrasjon mot lakseoppdrett i Alert Bay, British Columbia, August 2017. Foto: Dorothee Schreiber (Source: <http://nordnorskdebatt.no>)

Kystsamfunns-deltakelse i kystsoneforvaltningen:

- Å fylle et "demokratisk underskudd" i kystsoneforvaltningen
- Styrke og myndiggjøre lokalsamfunn og andre lokale interessenter
- Øke havbruksnæringens og fiskeriforvaltningens legitimitet
- Utvide kunnskapsbasen som forvaltningsplanene er bygget på,
- Forbedre/forsterke graden av regel-overholdelse

Disse er globale utfordringer, men finnes også i norsk fiskeri- og kystsoneforvaltning

Prinsipper og verdier for kystsoneforvaltning med en interaktiv tilnærming

Hensikten med deltagelses- eller samarbeidsstyring er å flytte fra "top-down", ikke-deltakende styringssystemer, til system som deler ansvaret for reguleringsfunksjoner mellom myndigheter og interesse- og bruker grupper (stakeholders) basert på prinsippene for samarbeid, lokal myndiggjøring og partnerskap

Et ekte kystsamfunnsengasjement:

- maktfordeling
- institusjonsbygging
- bygge tillit
- plan- og beslutningsprosesser (f.eks. resultatbasert styring eller samforvaltning (Co-management))
- sosial læring
- problem- og konfliktløsning

Konflikter løses ikke alltid en gang for alle

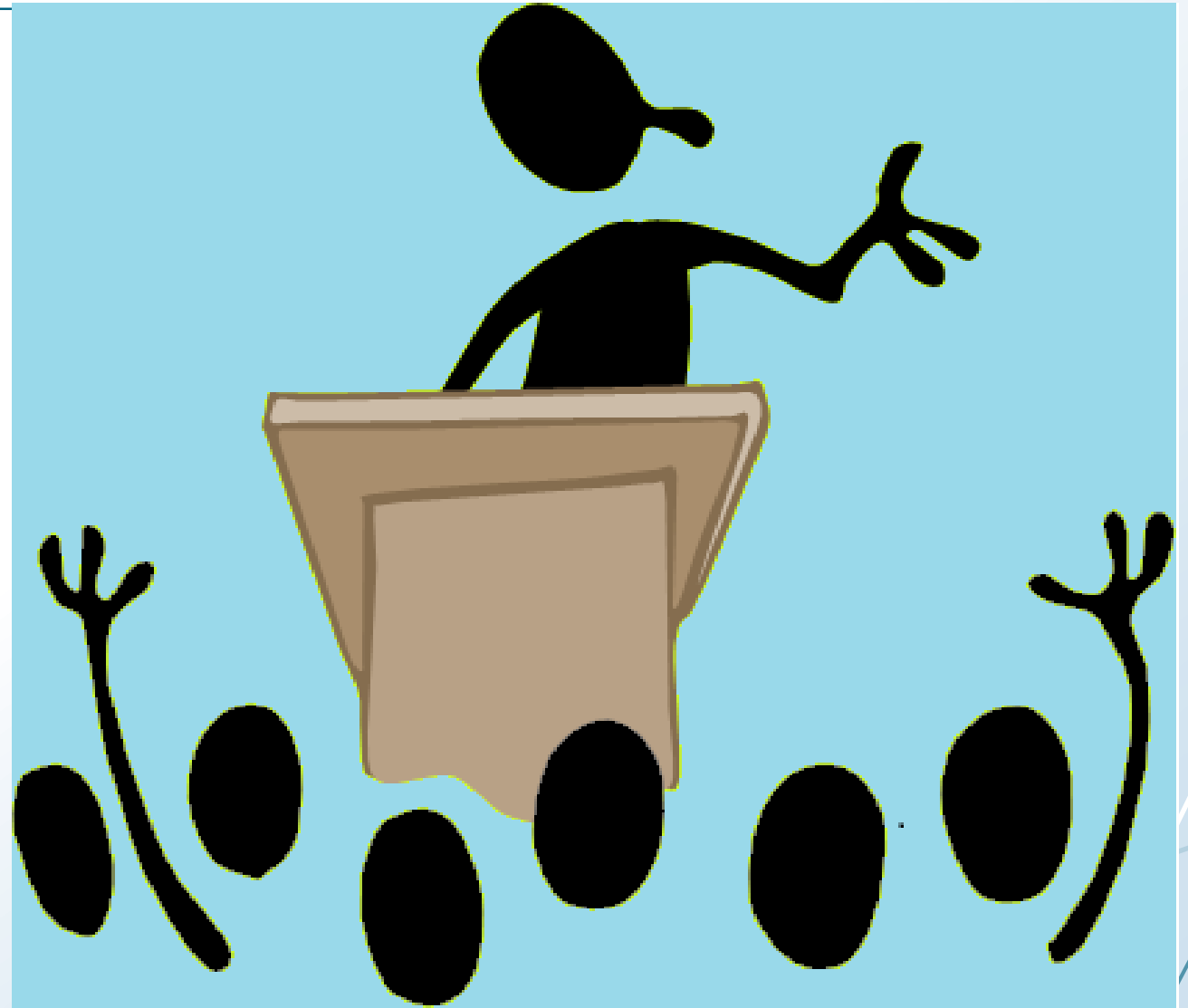
Eksempel:

Interessekonflikter, f.eks. ved havdeling (havbruk vs. fiske, småskalafiske vs. storskalafiske, arbeid vs. kapital, etc.)

Forvaltning her dreier seg om å håndtere konflikter, skape enighet om fordeling, ikke nødvendigvis om å løse dem.

Verdi og målkonflikter kan derimot løses

- ✓ Gjennom bedre kommunikasjon
- ✓ Gjennom læring
- ✓ Gjennom deltakelse
- ✓ Gjennom forskning

Konflikter kan oppstå:

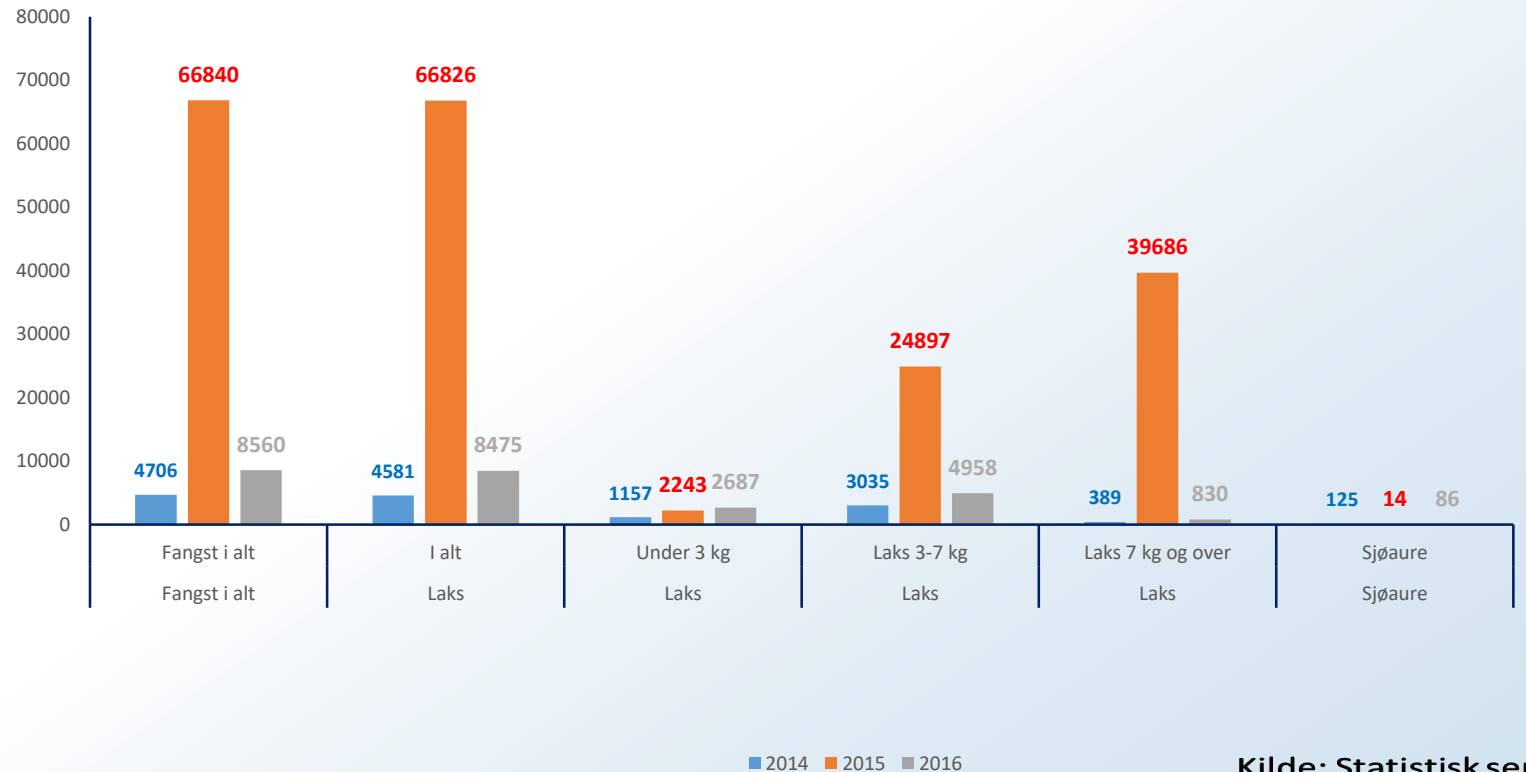
➤ På grunn av ulykker, oppdrettsfisk rømmer inn i naturen

Dette kan resultere i:

– Blandede gener med villfisk.

– Sykdomsoverføring.

Fiske etter rømt oppdrettsfisk. Fangst fordelt på vektklasse Kg

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Konfliktløsning for kystsoneforvaltning er mer utfordrende/krevende

- Sammenlignet med enkeltsektorstyring, er det vanligvis ingen overordnet institusjonell konfliktoppløsningsmekanisme i kystsonen for de mange interessentgruppene (multi-sektoren)
- Forholdet mellom flere interessentgrupper-deltakelse, eksistensen av konflikter, legitimitet og overholdelse er komplisert

Konflikter i kystsonen dukker opp når f.eks. :

- Lokalbefolkningen ønsker å bruke garn for å fiske villaks mens forvaltningspolitikken er mot.
- Lokalbefolkningen ønsker fritt fiske mens forvaltningspolitikken etablerer begrensninger.
- Lokalbefolkningen ønsker en annen plassering av anlegg i fjorden, opplever redusert fiske, miljøforurensning, etc.

For eksempel, i British Columbia (BC):

Urfolk er i mot lakseoppdrett;

- Konflikt Mellom Marine Harvest/staten og urfolk

Hovedargumentene er at oppdrettsanleggene

- inneholder fisk med sykdommer,
- at de påvirker lakseelvene og oppvekst- og migrasjonsområdene til villaksen i området,
- og dermed truer deres eget levebrød.

I følge urfolkene i BC:

Oppdrettsanleggene forurenses leveområdene til skjell som urfolkene spiser,

og

de er bekymret for konsekvensene for skalldyr ved bruken av midler mot lakselus.

Spørsmål er: Kan vi sammenligne det som skjer i BC med det som skjer her?

I likhet med urfolkene i BC er også nordnorske lokalsamfunn bekymret for:

miljøkonsekvensene av næringa, og fiskere har lenge hevdet av anleggene påvirker villfisken negativt, blant annet, gjennom at torsken ikke lenger kommer inn i gytefjordene der det er oppdrettsanlegg.

Praktisk kunnskap fra norsk kystsoner

Sjøfiske etter laks og sjøørret	Kilo	Prosent	Tal
	2016	2011 - 2016	2016
Fangst i alt	273 120	-11	60 929
Laks i alt	269 370	-11	59 169
Under 3 kg	37 348	-33	16 704
3-7 kg	158 651	-8	34 222
7 kg og over	73 372	-1	8 243
Sjøørret	3 750	-10	1 760

Mens;

- statistikken viser at laks og sjøauret fangst har gått ned (2011-2016, i tabell ovenfor),
- fiskerne sier at de ser stadig flere niser i fjøldene eller langs kysten.

Men:

- ✓ Nisene er fredet (arten er totalfredet)
- ✓ Dem spiser **forskjellige fiskearter**, blekksprut og **krepsdyr**; i Nordsjøen særlig makrell, sild og småsild

Nåværende erfaringer:

- **Reduksjon av skalldyr / reke fangster** f.eks. i Ullsfjord og andre steder i Troms, siden 2012, perioden som lusbehandlingsmidler er rapportert å ha vært tatt i bruk.

Dermed

- Til tross for den gode hensikten ved akvakultur (matforsyning, arbeidsplasser, økonomisk utvikling), kan noen interessegrupper oppleve at deres arbeidsbetingelser forringes.

Mulig problemer

- Kan dette medføre til økosystem imbalance problemer dvs. "Predator/bytte ubalanse", **f.eks.** mellom nise og sjøfiske (som laks og sjøørret)?
- Reke er jo krepsdyr, og det er også rapportert at rekefangst har gått ned (ref. havforskningsinstituttet)
- Fiskeoppdretts avføring gå rett i havet uten krav til rensing
- Fiskeoppdrett avfall, om det er ikke bra behandlet, kan danne miljøproblemer, **f.eks.** problemer relatert med "Eutrophication" (eutrofiering).

Er nedgangen av rekefangst eller villaks på grunn av:

- Fiskeoppdretts generelt?
- Predator/bytte ubalanse mellom, f.eks., nise og laks/sjøauret?
- Eller fra begge, **f.eks.** fra nise og avlusningsstoff fra lakseoppdrett?
- Lokalsamfunn/fisker fanger fisk ved å bruke uholdbare metoder ?
- Overfiske?
- Klimaforandring?

Kystsoneforvaltning med interaktiv styring og medarbeiderdemokrati, kan kanskje være et svar?

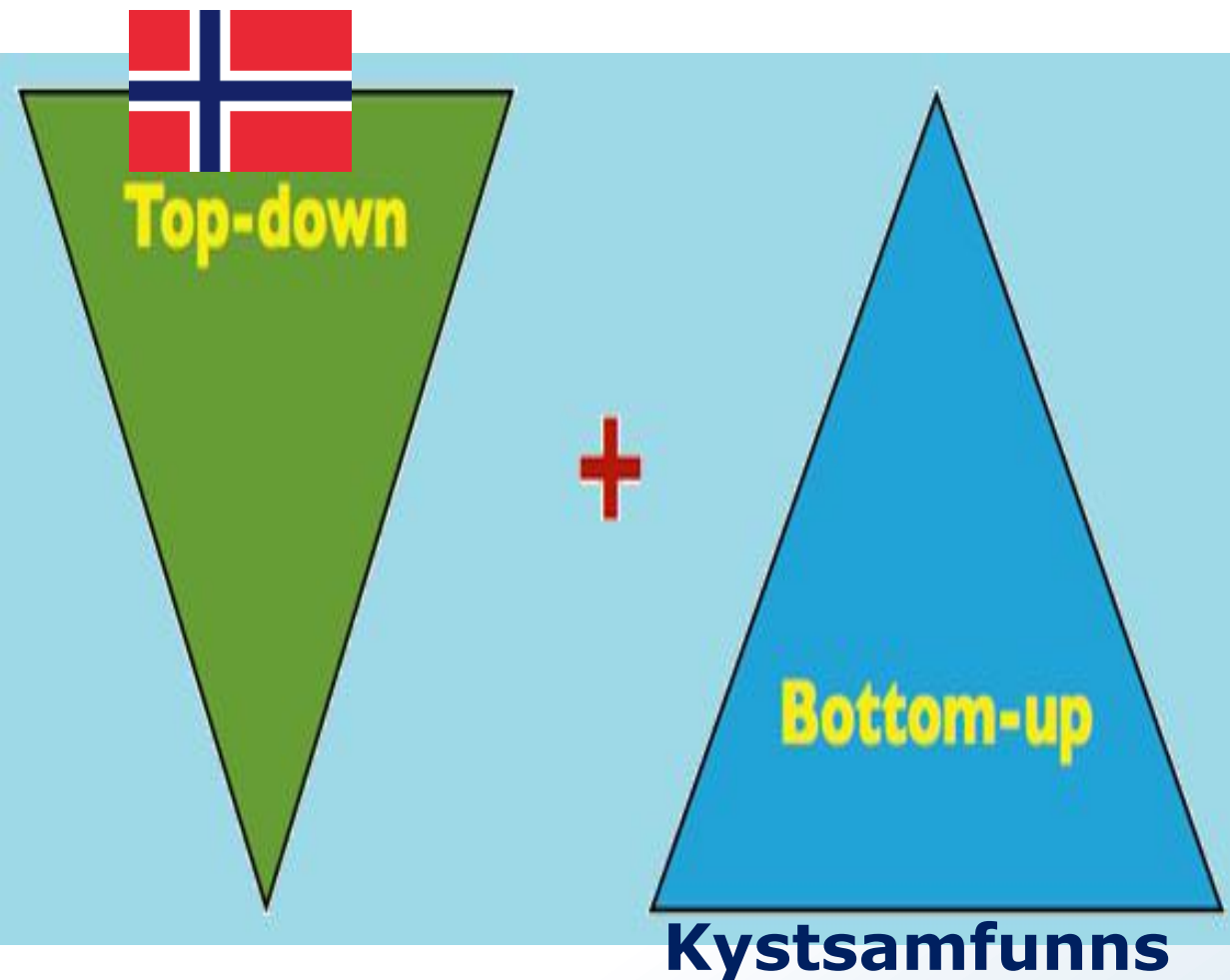

Ved å implementere subsidiaritetsprinsippet (nærhetsprinsippet) i forvaltningen

Dermed sentrale myndighet bør:

- Utfører bare de oppgavene som ikke kan utføres på lokalt nivå.
- Krever arbeidsdeling og koordinering mellom ulike nivåer.
- Myndighetene hjelper til med at ting som kan håndteres lokalt, også blir det, f.eks. gjennom å gi økonomisk og teknisk assistanse.

Deltaker-demokrati

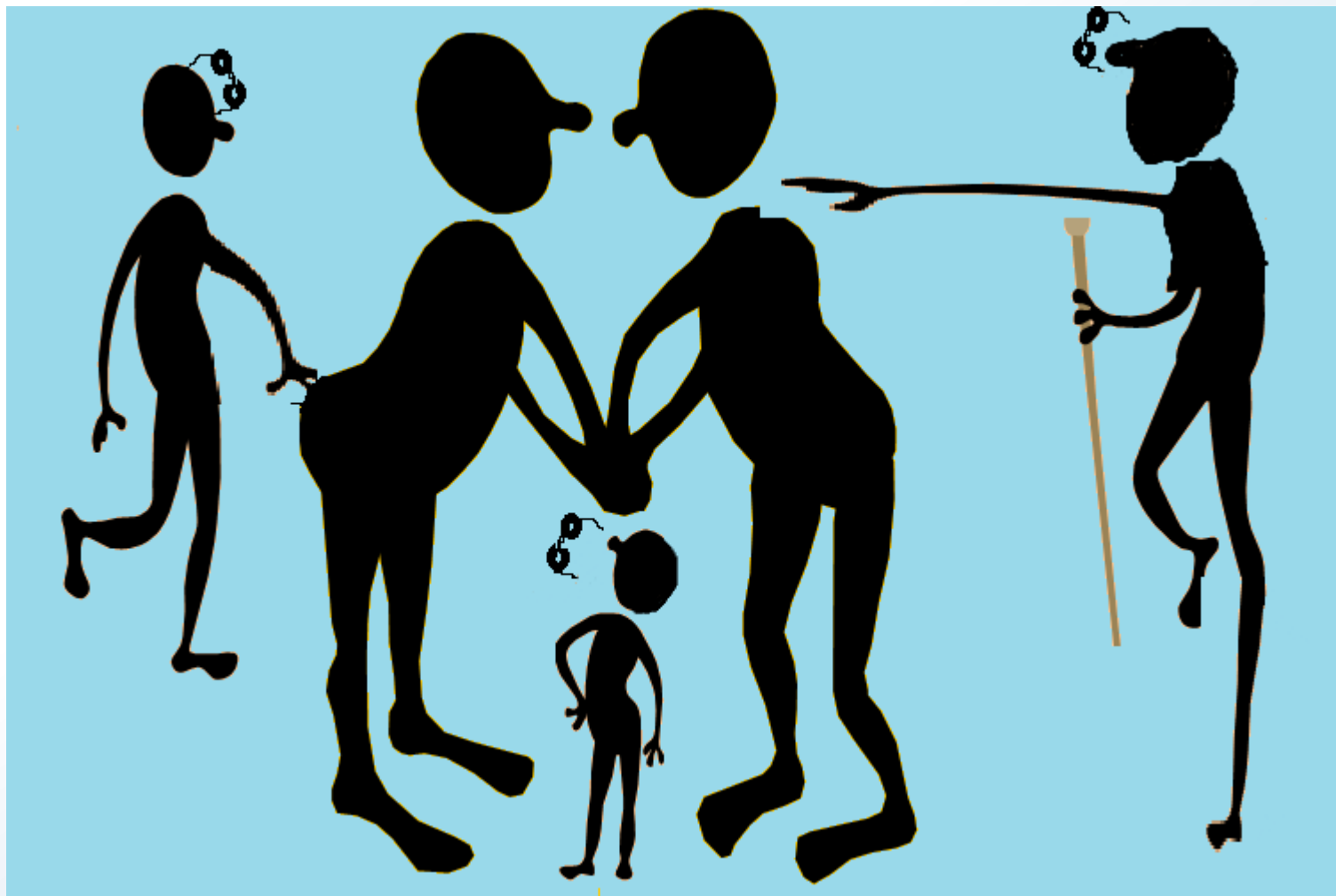
For eksempel:

- Norske myndigheter lage standarder / forskrifter (regelverk).
- Lokalsamfunnet lager/foreslår og iverksetter forvaltningsplaner innen sitt område.
- Befolkningen mobiliseres i planprosessen.

Forvaltningen må:

Overholde de demokratiske prinsippene om ansvarlighet, åpenhet og rettferdighet.

Bør være følsom for, og representativt for alle berørte interesser.

Mulig enighet om årsaker; diskusjon mellom kystbefolkning, forskere og myndigheter?

- Er det mulig å fange/beskatte nise til en bærekraftig grense
 - ❖ Årlig drepes 7000 niser i norske fiskegarn (Fiskeribladet 5. januar 2015).
- Er det mulig å lukke fiskeoppdrett og bruke avfallet?
 - ❖ Med hensyn til økonomisk effektivitet, miljøvennlig, og herunder folkehelse?

Det er behov for:

- Å undersøke det som ofte blir stemplet som rene "påstander" fra fiskerne/lokalbefolkningen.

Hva er riktig?

- Et større fokus på hvordan urfolks interesser og rettigheter til fiske ivaretas.

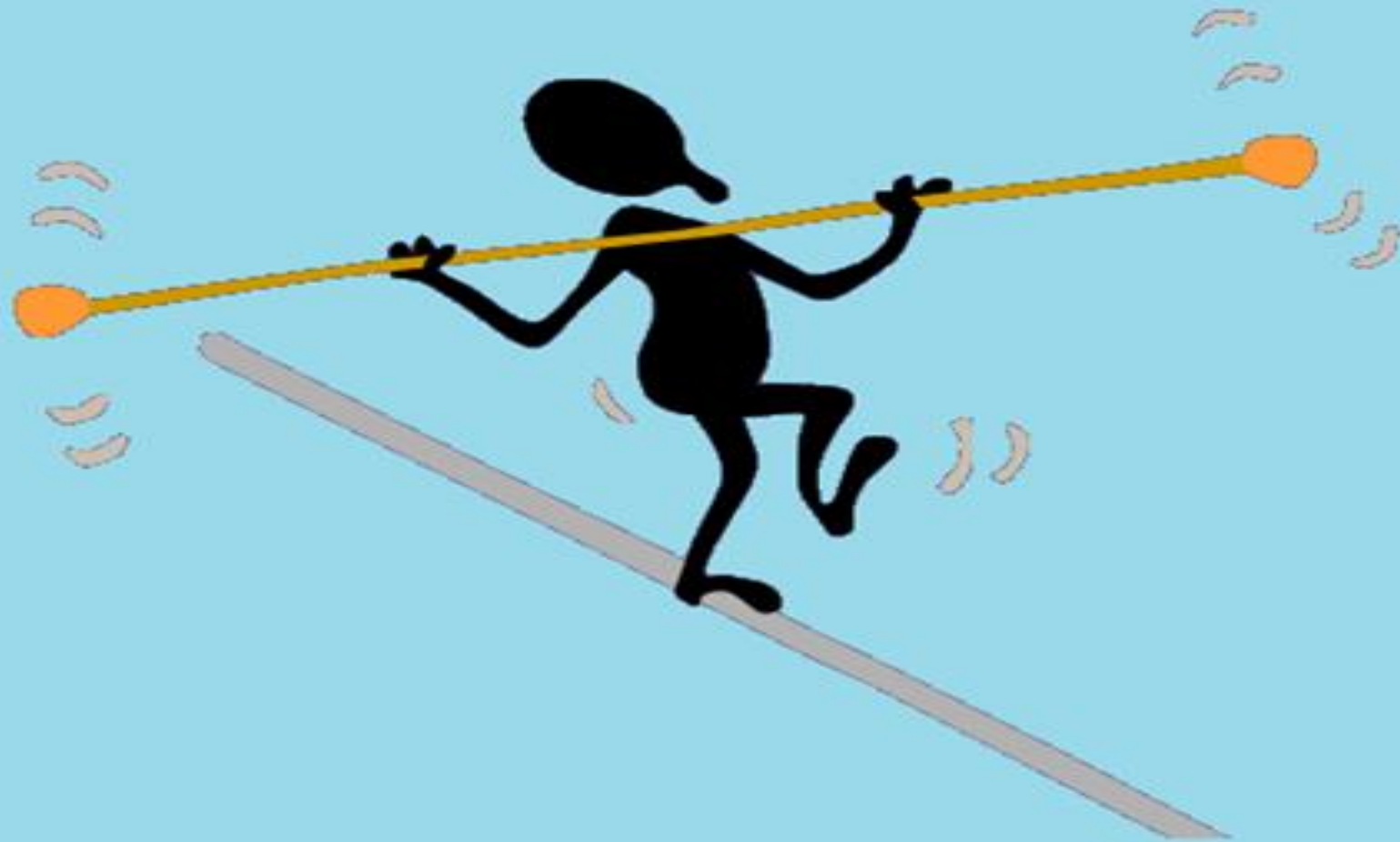
Hva er rett?

Likevel:

Hvor langt kan kvenene med lang tradisjon i nordnorske kystsamfunn komme med å bruke vitenskap som argument?

- ❖ når vi vet at tradisjonelle- og vitenskapelige institusjoners kunnskap i utgangspunktet har svært ulike forutsetninger og ulike ressurser til disposisjon.

Ved å integrere både lokal og vitenskapelig kunnskap;

We Creating a Balance Among Competing Interests

Veien fremover?

